

היום נלמד בעזרת ה'

דף ע

[מכאן מביאור 'הכרותא']

משנה: משנתינו מבארת המושג "זולל וסובא" - מהותה, איכותה ושיעורה. אין בן סורר ומורה חייב בכל אכילה ושתיה מרובה, ומאימתי אכן חייב?

ממתי **שיאכל** שיעור **תרטימר** [והוא חצי מנה] **בשר**, וישתה **חצי לוג** יין האיטלקי מארץ איטליה, והוא יין משובח וטוב, אבל בשאר ינות צריך שיעור גדול יותר. אלו הם דברי חכמים.

רבי יוסי אומר: מנה בשר ולוג יין.

אכילה זו היא רק כשאכל אכילת רשות, אבל אם אכל אכילת מצוה, או אפילו הצטרף באכילתו עם אלו שאוכלין בסעודת מצוה, פטור.

וכמו כן אם אכל אכילת איסור.

והטעם יבואר בגמרא.

אכל את הבשר והיין שקנה ממעות שגנב מאביו **בחבורת מצוה** סעודת מצוה, וכן אם **אכל** בסעודה שהיו עושין במנין שהיו נקבצין **לעיבור החדש**.

וכן אם **אכל מעשר שני בירושלים** גנב ממעות מעשר שני של אביו וקנה בהן בשר ויין ואכל בירושלים, והיא אכילת מצוה.

או אם אכל אכילת איסור, כגון אם **אכל בשר נבילות וטריפות שקצים ורמשים**,

(**אכל** [כלומר שתה יין שהוא] **טבל**, ו**מעשר ראשון** **שלא ניטלה תרומתו**, שהוא גם **טבל**, ו**מעשר שני והקדש שלא נפדו** כל אלו הם אכילת איסור).

ולאו דוקא אכילת מצוה ועבירה מדאורייתא, אלא אפילו **אכל דבר שהוא מצוה** מדרבנן, **ודבר שהוא עבירה** מדרבנן. בכל אלו פטור.

אכל כל מאכל ולא אכל בשר, שתה כל משקה ולא שתה יין - אינו נעשה בן סורר ומורה - עד שיאכל בשר וישתה יין.

שנאמר: "זולל וסובא".

ומנין אנו למדים ל"זולל" שהוא בשר, ול"סובא" שהוא יין, מהמקרא הבא:

ואף על פי שאין מקרא הבא **ראיה לדבר**, שבכך שבמקרא הבא מזהיר שלמה המלך לא לזלול בשר ולא לסבוא יין, אי אפשר להוכיח הוכחה גמורה שכונתו דוקא לבשר ויין, ויתכן שגם במאכלים ומשקאות אחרים נקרא זולל וסובא, אלא ששלמה מזהיר על בשר ויין, משום שהם מושכים ביותר -

מכל מקום, יש מהמקרא **זכר לדבר!** ומה הוא המקרא?

שנאמר (משלי כג): **"אל תהי בסובאי יין, בזוללי בשר למו"**.

גמרא: הגמרא מבארת מהו שיעור "תרטימר".

אמר רב זירא: תרטימר זה, איני יודע מהו -

אלא אפשר ללמוד שיעורו מדברי רבי יוסי, **מתוך שכפל רבי יוסי בשיעור יין** ואמר "לוג" במקום "חצי לוג" שאמר תנא קמא, **נמצא כופל אף בבשר**, ואמר "מנה" בשר, **נמצא ששיעור תרטימר הוא חצי מנה** במשקל חמישים דינרים.

הגמרא מוסיפה עוד הלכה.

אמר רב חנן בר מולדה [כך שמו] **אמר רב הונא:** אינו חייב אם קנה בשר ויין ביוקר, כי אז אינם באים לו בקלות ולא ימשך אחריהם, ומתי חייב -

עד שיקח שיקנה ממעות שגנב מאביו **בשר בזול ויאכל**, וכן יקנה יין **בזול וישתה**. וכן אם גנב בשר ויין עצמם אינו חייב.

ואף שאמר כן מן הסברה, בכל זאת מסמיכו על מה **דכתיב: זולל וסובא**, "זולל" מלשון "זול".

ועוד **אמר רב חנן בר מולדה אמר רב הונא:** אינו חייב בכל בשר ויין -

אלא **עד שיאכל בשר חי** שאינו מבושל, **וישתה יין חי** שאינו ממוזג במים. כמו שיבואר.

ומקשינן: איני? אין הדבר כן -

והא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו שניהם אמרו: **אכל בשר חי ושתה יין חי - אינו נעשה בן סורר ומורה** .

וקשה על רב הונא המחייב רק בבשר ויין חי.

ומתריצין: **אמר רבינא**: אין הדברים סותרים, ושניהם אומרים דבר אחד. בבשר ויין חי ממש, כולי עלמא מודים שהוא פטור. -

ומה שאמר רב הונא: **יין חי - היינו מזיג ולא מזיג**, מזיגה מועטת - עם מעט מים, דאילו ימזגנו היטיב כשיעור מזיגה, אינו חייב.

וכן מה שאמר רב הונא: **בשר חי - היינו בשיל ולא בשיל** כל צרכו, דזו דרכם של גנבים למהר לאכול לפני גמר הבישול, אבל אם אכל בשר מבושל כל צרכו, לא ימשך אחריו, כיון שקוונה את הבשר ממעות גנובים, ועושה מעשיו בסתר, אין לו פנאי להמתין עד גמר הבישול.

ומה נקרא: "בשיל ולא בשיל" **כבשר כיבא** על גבי גחלים **דאכלי גנבי** שדרך הגנבים לאכלו.

הגמרא מביאה עוד הלכה.

רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו: אכל בשר מליח שנחלף טעמו במלחו, ושתה יין מגיתו שלא גמר תסיסתו [וכאילו שהוא עדיין בגת] **אין נעשה בן סורר ומורה** כי אינם חשובים, ולא נמשך אחריהם.

כמה ימים ישהה במלחו ויקרא "בשר מליח", ועד מתי נקרא היין - "יין מגיתו", לכאורה אפשר ללמוד דבר זה, מהלכה אחרת -

תנן התם שנינו במסכת תענית: **ערב תשעה באב, לא יאכל אדם שני תבשילין** בשר ודגים או בשר וביצים שעליו או דג וביצה שעליו, **ולא יאכל בשר ולא ישתה יין מפני האבילות על חורבן בית המקדש**.

ותנא שנינו שם ברייתא: **אבל אוכל הוא בשר מליח שאינו משמת, ואינו סותר את האבילות, ושותה יין מגתו**.

ושם ביארו אמוראים את הברייתא:

בשר מליח עד כמה? כמה זמן ישהה במלחו, ויחליף טעמו מטעם בשר לטעם מליח.

אמר רב חנינא בר כהנא: כל זמן שהוא כמו קרבן שלמים שזמן אכילתו הוא שני ימים ולילה אחד, עדיין לחלוחית קיימת בו, ומשמח את הלב, ושלמים משמחים את הלב כמו שנאמר (דברים כז): "וזבחת שלמים ואכלת שם ושמת".

ויין מגיתו עד כמה? עד מתי נקרא יין מגיתו? -

כל זמן שהוא תוסס נושך בגרון, מחמת שהוא מחמיץ.

ומהו זמן תסיסתו?

תניא: יין תוסס אין בו משום איסור גילוי, והוא איסור לשתות יין מגולה מפני סכנת נחש שמא הטיל בו ארס, לפי שהנחשים אינם שותים יין תוסס, וכמה זמן תסיסתו? **שלשה ימים.**

ומבואר ההלכה לגבי ערב תשעעה באב: בשר מליח הוא כל ששהה במלחו שני ימים ולילה אחד, ויין מגיתו הוא שלשת ימי תסיסה.

והדיון הוא: **הכא** בדין סורר ומורה **מאי?** מה שיעור בשר מליח ויין מגיתו, להיות פטור עליהם, כדברי רבה ורב יוסף, האם דומה לדין ערב תשעעה באב, או שיש מקום לחלק ביניהם?

ופשטינן: אכן, יש מקום לחלק ביניהם.

התם לגבי ערב תשעעה באב, טעם איסור אכילת בשר ושתיית יין **משום שמחה הוא**, ולכן, **כל זמן שהוא כשלמים**, אף שהפגת טעמו מתחיל אחרי לילה אחד, מכל מקום - **נמי אית ביה שמחה** אינו מפיג כל כך, והוא משמח, ואילו **הכא** לגבי בן סורר ומורה, טעם חיובו **משום אימשוכי הוא**, שימשך אחרי הרגלו, **ובכל שהוא** אם עבר עליו לילה אחד במלחו **לא מימשיך** והוא פטור.

וכן ביין אף שאחרי תסיסה של שלשה ימים, עברה עיקר תסיסתו, מכל מקום, עדיין נקרא יין מגיתו **עד** עבור עליו **ארבעים יום**, ובפחות מכן לא נמשך אחריו.

אגב שלמדנו ששתיית יין מרובה מושך אחריה מעשים מכוערים, מביאה הגמרא מאמרי תנאים ואמוראים בגנות שתיית יין.

אמר רבי חנן: לא נברא יין בעולם, אלא כדי לנחם בו **אבלים וכדי לשלם שכר לרשעים**, שמתעדנין בו, ומקבלים שכר מצוותיהם המועטות בעולם הזה.

שנאמר (משלי לא): **"תנו שכר לאובד** [רשע האובד שכרו לעולם הבא] **ויין למרי נפש** [אבלים, והיין מפכח צערם]."

אמר רבי יצחק: מאי פירוש דכתיב: "אל תרא יין כי יתאדם" -

וזורש: **אל תרא** אל תתן עיניך בו! אל תימשך אחריו, כי יתאדם, מלשון "אדום"

- שמאדים פניהם של רשעים בעולם הזה מרוב שתייתו, ומלכין פניהם לעולם הבא מרוב בושה.

רבא אמר: יתאדם מלשון "דם": **אל תרא יין - שאחריתו דם** סופו של בן סורר ומורה ליהרג עליו.

רב כהנא רמי הקשה סתירה: **כתיב: "תירש" חסר "ויו", וקרינן: "תירוש" -**

ומתרץ: **זכה** לשתות לפי מדה, ונזהר משתייה מרובה - **נעשה ראש** היין מפקח לבו בחכמה, ולכן קרינן "תירוש" תהא ראש, **לא זכה - נעשה רש** מלשון "רש ועני", ולכן כתיב "תירש" תהא "רש".

רבא רמי הקשה סתירה: **כתיב** (תהלים קד) **"ויין ישמח לבב אנוש"**, והכתיבה בלי ניקוד, אפשר לקרותו בשי"ן ימנית, שמשמעותה מלשון "שממה", שהיין משומם אותו ונוטל חכמת לבו, **וקרינן: ישמח** בשי"ן שמאלית מלשון "שמחה" -

ומתרץ: **זכה - היין משמחו, לא זכה - משממהו.**

והיינו דאמר רבא: חמרא יין וריחני מיני בשמים - פקחין עשאוני פקח.

אמר רב עמרם בריה דרבי שמן בר אבא **אמר רב חנינא: מאי פירוש דכתיב** (משלי כג): **"למי אוי? למי אבוי [צעקה]? למי מדנים [דין ומריבה]? למי שיח [צער]? למי פצעים חנם? למי הכלילות עינים [עינים אדומות]? למאחרים [מתעכבים] על היין, לבאים לחקור ממסך [חוקרים ובודקים היכן מוכרין יין מעורב בבשמים היטב] -**

כי אתי כשהגיע רב דימי מארץ ישראל **אמר: אמרי במערבא: האי קרא** מקרא זה - **מאן דדריש ליה מרישיה לסיפיה** מתחילתו לסופו - **מידריש** נדרש יפה. והכי פירוש: למי צער וצעקה מריבות ופצעים ועינים אדומות? למי שלהוט אחר היין.

ומאן דדריש **מסיפיה לרישיה** מסופו לתחילתו - **מידריש** גם נדרש יפה, למי שיש לו אוי ואבוי ושיח, דהיינו אבלים, ולמי שיש לו מדנים ופצעים חנם, דהיינו רשע

הנלחם עם הבריות, ולמי שיש לו עינים אדומות השוקעות מרוב שומן, להם ראוי להיות מאחרים על היין, להשתכר ולשכוח עמלם.

דרש עובר גלילאה: שלשה עשר וי"ן אותיות וי"ו וי"ד, מלשון וי וי, נאמרו בין -

נאמר (בראשית ט): **"ויחל נח איש האדמה, ויטע כרם. וישת מן היין, וישכר, ויתגל בתוך אהלו. וירא חם אבי כנען את ערות אביו, ויגד לשני אחיו בחוץ, ויקח שם ויפת את השמלה, וישימו על שכם שניהם, וילכו אחורנית, ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחורנית וערות אביהם לא ראו. וייקץ נח מיינו, וידע את אשר עשה לו בנו הקטן".** ללמדנו ששתיית יין מביאה לצער רב מלשון "וי".

ומענין לענין מבארת הגמרא המעשה עם נח.

נאמר: **"אשר עשה בנו הקטן",** מה אכן עשה ?

נחלקו בכך **רב ושמואל. חד,** אחד משניהם ולא נתפרש מי, **אמר: סרסו** שלא יוליד עוד בנים. **וחד אמר: רבעו** משכב זכור.

הגמרא מבארת את שתי הדעות:

מאן דאמר: סרסו מבאר: **מתוך שחם קלקלו באי הולדת בן רביעי,** לכן **קללו** נח את חם בבנו **הרביעי,** והוא כנען.

ומאן דאמר: רבעו, גמר לומדו בגזירה שוה: **"וירא" "וירא",** כתיב הכא: **"וירא חם אבי כנען את ערות אביו",** וכתיב התם (בראשית לד): **"וירא אותה שכם בן חמור",** מה התם שכבה כן הכא שכבו.

ומקשינן: **בשלמא למאן דאמר: סרסו,** משום הכי **קללו ברביעי -**

אלא למאן דאמר: רבעו, צריך ביאור, **מאי שנא רביעי** למה קלל בנו **הרביעי,** נלטייה בהדיא למה לא קלל שאר בניו.

ומתריצין: הוא סובר: **הא והא הואי,** שניהם היה, גם סרסו וגם רבעו.

נאמר שם: **"ויחל נח איש האדמה, ויטע כרם",** למה נקרא שמו איש האדמה?

אמר רב חסדא אמר רב עוקבא. ואמרי לה ויש מי שמסר שמועה זו בשם מר עוקבא, אמר רבי זכאי: יש במילים **"איש האדמה"** רמז לאדם הראשון שנברא מן האדמה -

וכך אמר לו הקדוש ברוך הוא לנח: נח! האם לא היה לך ללמוד מאדם הראשון שלא גרם לו שנקנסה עליו מיתה, אלא בגלל יין, כמו שיבואר. ולכן נקרא נח כאן "איש האדמה".

ואיך מצינו שיין גרם לאדם הראשון את קללתו?

כמאן דאמר: אותו אילן עץ הדעת שאכל ממנו אדם הראשון - גפן היה.

דתניא: רבי מאיר אומר: אותו אילן שאכל אדם הראשון ממנו - גפן היה.

שאין לך דבר שמביא יללה לאדם אלא יין, לכן מסתבר, שבגלל היין נקנסה עליו מיתה ובכיה לעולם.

רבי יהודה אומר: חטה היה. שאין התינוק יודע לקרוא "אבא ואימא" עד שיטעום טעם דגן, הרי שחטה מביאה דעת, ולכן משמע שהיא עץ ה"דעת".

רבי נחמיה אומר: תאנה היה. שבדבר שקלקלו - בו נתקנו, שנאמר (בראשית ג): "ויתפרו עלה תאנה", והיא מדת הקדוש ברוך הוא, באיזמל שהוא מכה - בו הוא מרפא, נס בתוך נס

הגמרא מוסיפה לדרוש בגנות שתיית יין מרובה.

נאמר בספר משלי (לא): **דברי למואל למלך, משא אשר יסרתו אמו.** מה ברי, ומה בר בטני, ומה בר נדרי... אל למלכים למואל! אל למלכים שתו יין ולרוזנים אי שכר! פן ישתה וישכח מחקק, וישנה דין כל בני עוני".

למואל מלך - הוא כינוי לשלמה המלך: "למו א-ל", מעשיו וחכמתו הם להקב"ה. משא - הוא תוכחת מוסר, אשר יסרתו אמו, בת שבע אם שלמה.

הגמרא דורשת את מאמר מוסרה לשלמה בנה, בראותה אותו שהוא בעל הנאה ומרבה בסעודתו.

אמר רבי יוחנן אמר רבי שמעון בר יוחאי: "יסרתו" אמו, נדרש מלשון "מלקות" [כמו שנאמר בבן סורר ומורה: "ויסרו אותו", ודרשו חכמים שלוקה]. -

מלמד, שכפאתו אמו על העמוד כדרך הלוקין, ואמרה לו: "מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי" -

"מה ברי!", הכל יודעים שאביך ירא שמים הוה, עכשיו אם תמשיך בתאוותיך ותהיה רשע, לא יתלו הבריות זאת באביך, אלא יאמרו: "אמו גרמה לו" להיות רשע, לכן אמרה: "מה ברי" למה תגרום לרנן אחריך שהנך בני ולא בן דוד.

"ומה בר בטני!" כל הנשים של בית אביך, כיון שמתעברות, שוב אינן רואות פני המלך. ואני דחקתי את עצמי ונכנסתי לאביך, כדי שיהא לי בן מזורז ומלובן, שהתשמיש יפה לולד בשלשה חדשים האחרונים, וזו מאמרה "ומה בר בטני", מעי גרמו לך להיות בעל צורה ובעל כח.

"ומה בר נדרי!" כל הנשים של בית אביך היו נודרות: "יהא לי בן הגון למלכות". ואני נדרתי ואמרתי: "יהא לי בן זריז וממולא בתורה והגון לנביאות".

ואתה נמשך אחר תאוותיך! לא!

"אל למלכים למואל! אל למלכים שתו יין! אל למלכים!" כך אמרה לו: "מה לך אצל מלכים ששותים יין ומשתכרים". "למואל" נדרש: וכשמשתכרים אומרים: "למה לנו אל" -

"ולרוזנים אי שכר" ונדרש: רוזנים מלשון "רז", וכך אמרה לו:

"מי שכל רזי עולם גלויים לו, ישתה יין וישתכר? ויאמר: "איה שכר" !?

איכא דאמרי: "מי שכל רוזני עולם משכימין לפתחו לבקש ממנו דברי חכמה, כמו מלכת שבא, ישתה יין וישתכר?" הלא תטרף עליו דעתו.

אמר רבי יצחק: מניין אנו למדים שחזר בו שלמה והודה לאמו -

דכתיב סמוך לאותו משא: "כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי, שלמה המלך מודה שטרם שאמו הוכיחה ויסרה אותו, היה בער בלי בינת אדם, ונדרש: "כי בער אנכי מאיש" היינו מנח שנקרא איש, דכתיב: "ויחל נח איש האדמה", "ולא בינת אדם לי"

- זה אדם הראשון", כלומר, הייתי בער בלי בינה, ולא למדתי ממעשיהם את גודל הגנות בשתיית יין, ושתיית יותר מהם.

[ע"כ מביאור 'חברותא']

*

למדנו במשנה - אכל בחבורת מצוה... אינו נעשה בן סורר ומורה:

אמר רבי אבהו, אינו חייב עד שיאכל בחבורה שכולה סריקין: אנשים ריקים, שימשכוהו וירגילוהו בכך, אבל אם יש בחבורה אדם הגון, הרי שאינו נמשך ואינו נעשה בן סורר ומורה.

קושיא: והאנן תנן: והרי למדנו במשנתנו 'אכל בחבורת מצוה אינו נעשה בן סורר ומורה', משמע שרק בחבורת מצוה אינו נעשה בן סורר ומורה, אבל אם אכל בחבורה שאינה של מצווה נעשה בן סורר ומורה אפילו שלא כולם שם אנשים ריקים.

תירוץ: הא קמ"ל: כוונת המשנה שאם הוא אכל בסעודת מצווה הרי שאפילו כולם שם אנשים ריקים אינו נעשה בן סורר ומורה, שכיון שהוא מחובר כעת למצווה לכן הוא פטור, אבל בחבורה שאינה של מצווה חייב רק אם כולם שם אנשים ריקים.

*

למדנו במשנה - אכל בסעודת עיבור החודש... אינו נעשה בן סורר ומורה:

קושיא: למימרא דבשר ויין מסקו? וכי מעלים בשר ויין לסעודת עיבור החודש? והרי למדנו בבבביתא שמעלים לשם רק פת דגן וקטנית בלבד.

תירוץ: הא קמ"ל: המשנה באה לומר לנו שלמרות שמעלים לשם רק פת דגן וקטנית והוא העלה לשם בשר ויין ואכל, אינו נעשה בן סורר ומורה, שכיון שהוא עוסק במצוות עיבור החודש הוא לא ימשך להיות סורר ומורה.

תנו רבנן: הגמ' מביאה בבביתא העוסקת בעניין סעודת עיבור החודש.

ואין עולין לה אלא לאור עיבורו: כלומר עולים לסעודה רק במוצאי יום השלושים (= שהיום היה ל' בחודש ומחר א' של החודש הבא), וזאת כדי לפרסם שעיברו את החודש. **ואין עולין לה ביום אלא בלילה.**

קושיא: והתניא: והרי למדנו בבביתא אחרת להיפך, שאין עולים לה בלילה אלא ביום.

תירוץ: כדאמר רבי חייא בר אבא לבניה, אחריפו ועולו אחריפו ופוקו, כי היכי דלישמעו בכו אינשי: כפי שאמר רבי חייא בר אבא לבניו (שישבו בלילה ועשו סעודה כדי להשמיע קול שעיברו את החודש) - 'תקדימו ותעלו לסעודה קצת

מבעוד יום כדי שיראו אתכם עוברי דרכים ויפרסמו שעיברו את החודש, ובבוקר אל תאחרו לרדת מהסעודה, כדי שיראו אתכם יורדים מוקדם בבוקר ויבינו שישבתם שם כל הלילה ועיברתם את החודש ויתפרסם הדבר, אבל אם הם ירדו מאוחר בבוקר יחשבו שמקודם הם עלו, ולא ידעו שהם ישבו שם לסעודת עיבור החודש ולא יתפרסם הדבר. ע"כ דברי רבי חייא בא אבא לבניו.

ועל פי זה מתורצת הקושיא: הברייתא שאמרה 'ואין עולין לה ביום אלא בלילה', עוסקת בעיקר הסעודה, שצריך לעשותה בלילה, והברייתא שאמרה 'אין עולים לה בלילה אלא ביום' מדברת על כך שצריך להקדים מעט ולעלות קצת מבעוד יום, כדי שיראו אותם עוברי דרכים ויפרסמו שעיברו את החודש.

*

למדנו במשנה - אכל מעשר שני בירושלים... אינו נעשה בן סורר ומורה:

כיון דכי אורחיה הוא קא אכיל ליה, לא ממשיך: כיון שהוא אוכל את המעשר שני כדרך מצוותו, כפי שנאמר לגבי מעשר שני "וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף כָּל אֲשֶׁר תִּאָּמַר נִפְשָׁה בְּבָקָר וּבְצֹאן וּבַיִן וּבַשְּׂכָר", לכן אינו נמשך להיות סורר ומורה.

*

למדנו במשנה - אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים... אינו נעשה בן סורר ומורה:

אמר רבא, אכל בשר עוף טהור, אינו נעשה בן סורר ומורה, כיון שהוא אינו חשוב והוא לא נמשך אחריו.

קושיא: והא אגן תנן אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים אינו נעשה בן סורר ומורה, משמע שרק אם אכל בשרשל בעלי חיים טמאים לא נעשה בן סורר ומורה, אבל אם אכל בשר טהור כגון עוף נעשה בן סורר ומורה.

תירוץ: כי תנן נמי מתני' להשלים: המשנה באה להשמיע לנו שאם אכל תרטימר בשר בהמה פחות כזית, והשלים לשיעור תרטימר עם כזית בשר שקצים ורמשים, אינו נעשה בן סורר ומורה, כיון שזו אכילת איסור. ומזה נלמד שאם אכל תרטימר בשר בהמה פחות כזית, והשלים לשיעור תרטימר עם בשר עוף טהור שהוא מותר באכילה, הרי זה מצטרף לשיעור תרטימר ונעשה בן סורר ומורה, אבל באמת אם אכל את כל התרטימר מבשר עוף אינו נעשה בן סורר ומורה כדברי רבא.

*

למדנו במשנה - אכל דבר שהוא מצוה ודבר עבירה... אינו נעשה בן סורר ומורה:

'דבר מצוה' הכוונה שהוא אכל בסעודת תנחומי אבלים, והחידוש הוא שאפילו שזו סעודה רק מתקנת חכמים בכל זאת היא נחשבת לדבר מצווה ואינו נעשה בן סורר ומורה [אם המשנה היתה כותבת רק את 'חבורת מצוה' שברישא, היינו חושבים רק אכילת מצווה ממש, כגון כהנים האוכלים קדשים, או בני ישראל האוכלים קרבן פסח]. 'דבר עבירה' הכוונה שהוא אכל בתענית ציבור, והחידוש הוא שאפילו שהוא עבר רק על תקנה מדרבנן אינו נעשה בן סורר ומורה.

שאלה: וטעמא מאי? מדוע אינו נעשה בן סורר ומורה על אכילת דבר עבירה?

תשובה: אמר קרא: שנאמר "אִינּוּ שְׁמַע בְּקִלְנוּ זֹלֶל וְסָבָא", הפסוק בא למעט שכאשר הוא לא שומע רק בקול אביו ואמו אז הוא נעשה בן סורר ומורה, ולא כשהוא אינו שומע גם בקולו של הקב"ה, וכשהוא אוכל דבר עבירה הוא לא שומע גם בקולו של הקב"ה.

*

למדנו במשנה - אכל כל מאכל ולא אכל בשר, שתי כל משקה ולא שתי יין, אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתי יין:

'אכל כל מאכל ולא אכל בשר' לאיתויי דבילה קעילית: כלומר שאף אם אכל דבילה (= גוש של תאנים דחוסות ומיובשות) ממקום הנקרא 'קעילה', שהיא דבילה משכרת, בכל זאת אינו נעשה בן סורר ומורה, כיון שהוא לא נמשך אחריה.

'שתי כל משקה ולא שתי יין' לאיתויי דבש וחלב: כלומר שאף אם שתי דבש וחלב שמשכרים, בכל זאת אינו נעשה בן סורר ומורה.

דתינאי: הגמ' מביאה ברייתא ממנה רואים שדבילה קעילית וחלב ודבש משכרים, שאמרה הברייתא - כהן שאכל דבילה קעילית ושתי חלב ודבש, ונכנס לעבוד בבית המקדש, חייב מלקות על שעבר על האיסור של "יִיִן וְשָׁכַר אֶל תִּשְׁתְּ אֹתָהּ וּבְנִיָּהּ אֹתָהּ בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ", ומכאן שהם משכרים.